

Tom Ternest van Het Eenzame Westen

## **“Ik run een zaak in de kunstensector en zou graag zo erkend worden”**

‘Het Eenzame Westen is ontstaan vanuit de goesting om in ons eigen dialect een voorstelling te maken. Uit liefde voor de rijkdom van onze moedertaal, niet als gimmick.’ Zo onvast het plan voor hun compagnie was in de beginjaren; zo standvastig legt acteur en theatermaker Tom Ternest vandaag uit waar het gezelschap naartoe wil. Een gesprek over de universaliteit van het West-Vlaams in helder Nederlands.

In 2014 liepen Tom Ternest, Mathias Sercu en Lien De Graeve elkaar tegen het lijf en vonden elkaar in plannen om een voorstelling te maken in het West-Vlaams. De naam van hun eerste worp, Het Eenzame Westen, bleef plakken. “We kwamen elkaar tegen en hadden goesting om samen een voorstelling te maken”, vertelt Tom. “Na ons eerste stuk dachten we: waarom maken we er geen compagnie van? De naam van dat eerste project was ideaal. Veel makers en spelers trekken weg uit West-Vlaanderen, vaak om praktische redenen, ze laten de provincie ‘eenzaam’ achter zich.”

Ondertussen staat het vijfde project van de Theatermakery in de steigers, telkens in een ander dialect uit de meest Westelijke provincie. “Door in het dialect te spelen, kan je zoveel authenticiteit in je verhaal leggen”, vertelt Tom. “De rijkdom van het West-Vlaams zit ook in de versplintering: er is natuurlijk niet één dialect, om de vijf kilometer verandert de taal. In een stad als Roeselare heb je zelfs twee dialecten. Voor iedere voorstelling kiezen we een ander ‘regiolect’ en werken we nauw samen met iemand uit de streek om elk woord en elke zin te onderzoeken. We speelden al in het Oostends, het Roeselaars, het Torhouts en het Zwevegems. Niet de taal op zich bepaalt hoe je iets zegt, maar vooral de sociale context waarin je je begeeft. Met wie praat je of hoeveel drank is er al gevloeid?” *(lacht)*

*“Niet de taal bepaalt hoe je iets zegt, maar de sociale context: met wie praat je of hoeveel drank is er al gevloeid?”*

### **Biotoop van het boerenleven**

Als ze geen ophokplicht hebben omwille van corona toert Het Eenzame Westen met Zwins, een voorstelling in het Zwevegems die in heel Vlaanderen op de planken te zien. “Het idee voor dit stuk kregen we dankzij een vroegere voorstelling van de Nederlandse theatermaker

Johan Simons”, vertelt Tom. “Johan had zich gebaseerd op interviews met varkensboerinnen. Dat was het zaadje. Alleen voelden we meteen dat er een remake nodig was. De context voor die boeren is twintig jaar later helemaal anders. Dus deden we opnieuw een tiental interviews die we fictionaliseerden, want je wil dat de context herkenbaar is maar niet dat het publiek de anonieme getuigen kan herkennen. Zo ontstond Zwins in september 2019. De biotoop van het boerenleven is heel dankbaar om een lokaal verhaal naar een universeel niveau te tillen. Zowat elke familie in Vlaanderen heeft wel een stukje boerenleven in z’n stamboom.”

*“Participatief werken is grenzen laten vervagen. Tussen professionele en amateuracteurs, tussen spelers met en zonder specifieke achtergrond of beperking. Dat lukt alleen als je uitgaat van ieder z’n sterkte.”*



Foto: Phile Deprez

Voor Zwins werd er participatief gewerkt en mogen ze het label ‘sociaal inclusief theater’ van stal halen. “Modeterminen die je nu overal tegenkomt in de podiumkunsten,” lacht Tom, “daarom sta ik graag even stil wat ze voor mij betekenen. Participatief werken is grenzen laten vervagen. Tussen professionele en amateuracteurs, tussen spelers met en zonder specifieke achtergrond of beperking. Dat lukt alleen als je uitgaat van ieder z’n sterkte. Voor Zwins gingen we in zee met de gemeente Zwevegem, ook financieel. Zo kwamen we terecht bij lokale amateurspelers. In het uiteindelijke stuk nemen ze twee hoofdrollen en zes figurantenrollen voor hun rekening. Het is niet te onderschatten wat die lokale spelers realiseren: na hun gewone werkdag sjezen ze naar Brussel om onherkenbaar op een podium te gaan staan - ah ja, want ze dragen niet alleen een varkensmasker, maar daaronder nu ook een mondmasker. Dat enthousiasme is onwaarschijnlijk.”

Als het lukt om allianties aan te gaan met lokale kunstenaars, ontstaan er mooie dingen, maar soms doe je veel moeite voor weinig artistiek resultaat: “Het voordeel van werken met lokale mensen is dat er iets begint te leven. In Zwevegem speelden we onze voorstelling op locatie en hebben we meteen een extra voorstelling moeten inlassen, zo goed had de lokale buzz gewerkt. Maar niet elke participatieve samenwerking haalt de voorstelling. Zo hebben we samengewerkt met een aantal jonge gasten die kans kregen om muziek te maken. We zijn er niet 100% in geslaagd om die muziek in de voorstelling te verwerken. Maar alleen al

een soundtrack proberen schrijven tijdens een creatieproces - dat al eens heftig kan verlopen -, was voor hen een inspirerende eyeopener. Hoe die jongeren groeien en hoe hun blik op de wereld verandert: dat zie je niet in de voorstelling, het is een boeiend proces achter de schermen.”

## Té lokaal verankerd

*“We schreven al heel wat schone, lijvige dossiers voor Vlaanderen, maar we zijn er nooit eerder in geslaagd de commissies op Vlaams niveau te overtuigen. Te lokaal, want jullie spelen in het West-Vlaams’, was het argument.”*

Passie en goesting zijn twee termen die opvallend vaak in het gesprek opduiken. Al komt het woord kluwen ook regelmatig op tafel als het gaat over de plek die het Eenzame Westen in Vlaanderen probeert te veroveren vanuit het niet zo verre Westen.



“Ons gezelschap is een kleine constructie, met heel weinig overhead”, licht Tom toe. “Onze eerste drie voorstellingen maakten we met subsidies van de provincie - die toen nog bestonden. Ondertussen hebben we verschillende schone, lijvige dossiers geschreven voor Vlaanderen, maar we zijn er nooit in geslaagd de commissies op dat Vlaams niveau te overtuigen. ‘Te lokaal, want jullie spelen in het West-Vlaams’, was het argument. En ook dat we onze voorstelling onmogelijk konden brengen in de rest van Vlaanderen, hoewel we op dat moment al een mooie tournee konden voorleggen met speelplekken over heel Vlaanderen. Misschien speelt daar de perceptie van de overheid dat gezelschappen uit kleine steden en gemeenten té lokaal verankerd zijn.”

Gelukkig leiden er vele wegen naar overheidsmiddelen: “Net toen we Zwins gemaakt hadden, werden er bovenlokale subsidies in het leven geroepen. ‘Maar alleez, dat is letterlijk de beschrijving van ons maakproces, beseften we, maar ze kwamen dus te laat voor Zwins. Voor ons volgende project is het wél gelukt om via die weg subsidies te krijgen, zo kunnen we eindelijk alle spelers vergoeden zoals het hoort. Tot nog toe moesten we altijd op het

randje balanceren, ook voor grotere namen als Mathias Sercu of Maaïke Cafmeyer: een onderbetaalde repetitieperiode en als we mooie speelplekken binnenhaalden volgde dan gelukkig een beter betaalde speelperiode.”

Een positief advies op een dossier maakt niet alleen het financiële plaatje makkelijker: “Subsidies geven je gezelschap ergens ook bestaansrecht. Dat krijg je in mijn ogen in de eerste plaats van je publiek, maar nu ook in de ogen van de overheid. Dat doet deugd en is ook een concreet engagement dat je als gezelschap een tijdje verder kan doen.”

## Vrijheid in je kop

*“Kunnen we het eindelijk eens hebben over ‘investeringen’ in cultuur? Ik vind het dodelijk vermoeiend dat ik moet vechten tegen de perceptie van de overheid, de maatschappij en soms zelfs mijn eigen familie”*

Wat zou er moeten veranderen in het subsidielandschap? “Een moeilijke vraag. Ik ben misschien een te voorzichtige mens om daar grote uitspraken over te doen. Ik heb vooral een passie voor de praktijk, die wereld van subsidies laat ik liever aan me voorbijgaan. Als je aan één knopje begint te draaien van het subsidiesysteem draait het negatief uit voor iemand anders. Subsidies aanvragen is een job op zich. Soms vragen we ons af: gaan we echt al die weken werk daarin steken voor dat budget? Want je moet al een heel duidelijk beeld hebben van je voorstelling terwijl je soms nog maar een zaadje hebt. De lijst met mogelijke subsidies is ook veel te lang, daar helderheid in scheppen is een aanbeveling die ik graag wil geven. Tegelijk wil ik niet te veel kritiek hebben op beoordelingscommissies, het zijn collega’s. We maken samen beleid, dat is echt zo hè. Ook de mensen die op het kabinet cultuur zitten dat zijn intelligente mensen met een hart voor cultuur. (zucht) Het is een complex kluwen. Dat komt uit de tekst van Zwins”, voegt hij er lachend aan toe.

(plots fel) Waarom spreken we eigenlijk nog altijd over subsidies? Kunnen we het eindelijk eens hebben over investeringen in cultuur? Ik vind het dodelijk vermoeiend om altijd maar te verantwoorden dat ik een echte job heb, dat ik moet vechten tegen de perceptie van de overheid, maar ook van de maatschappij en soms zelfs van familie. “Wat doe je eigenlijk voor werk?” Terwijl ik verdorie 16 uur per dag werk zodat mensen in hun vrije tijd plezier kunnen hebben. Ik run, samen met onze zakelijke coördinatrice, de kleine onderneming Het Eenzame Westen en daarnaast ook nog een eigen zaak vennootschap en zou dus ook graag zo, als ondernemer in de kunstensector, erkend worden.”

*“Of ik nu 40 ben of 60 het zal altijd ploeteren blijven. Ik kan alleen maar proberen om de grootst mogelijke vrijheid op te eisen binnen de beperkingen”*

En een zaak runnen dat betekent flexibel zijn. “Door corona staat alles on hold, dus hebben ik met mijn eigen vennootschap een Zoom-voorstelling gemaakt. Niet zomaar een zoveelste captatie van een stuk, maar een afwisseling van video- en telefoongesprekken waar de kijker van thuis uit, als een voyeur, getuige kan van zijn. En hoewel het volledig coronaproof is, durven de CC’s niet springen. Op een bepaald moment moet je je daarbij neerleggen: of ik nu 40 ben of 60 het zal altijd ploeteren blijven, dat gaat nooit veranderen. Ik kan alleen maar proberen om de grootst mogelijke vrijheid op te eisen binnen de beperkingen. En hoewel dat ontzettend vermoeiend is, geeft dat ook een soort vrijheid in je kop.”

*- When you're growing up in a small town*

*You say, 'no one famous ever came from here' –*

Hoe klinken de woorden uit 'Small Town' van John Cale & Lou Reed voor jou? "Ik ben ermee opgestaan vanmorgen. Ik hoor vooral: lokaal creëren om er een universeel verhaal van te maken en dat nationaal te verspreiden. Ik denk niet dat je als maker nog een groot probleem hebt als je uit een klein dorp komt. Om een opleiding te volgen trek je naar een grote stad en dan krijg je veel mee.

Bovendien is er online ook zoveel mogelijk en als jonge maker kan je veel meer zelf organiseren als je voelt dat het niet in je dichte omgeving gebeurt. Ik denk niet dat er vandaag nog veel kansen ontzegd worden. Als de passie groot genoeg is, ga je zelf op ontdekkingstocht.

Tegelijk is dat wel iets waar we rekening mee proberen houden in onze voorstellingen: we willen ook kleine podia kunnen aandoen. Dat brengt technische uitdagingen met zich mee, want de techniek in die kleine zaaltjes is vaak veel minder en toch wil je een goede voorstelling kunnen brengen. Want net in die kleine zalen bereik je een heel ander publiek."



Foto: Phile Deprez